

שו"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

גיליון מס' 23

והגיע קצת לאחר התחלת הקריאה במגילה?

יזהר לשמוע מילה במילה משליח הציבור בשעת קריאת המגילה. במקרה ולא שמע מילה משליח הציבור, או שפספס כמה פסוקים מתחילת הקריאה, יקראנה מתוך מגילה כשרה שאוחז בידו¹², ואם אין לו מגילה כשרה רשאי גם לקרוא מתוך חומש מודפס¹³, וכשיגיע למקום שבו הציבור נמצאים, יפסיק וישמע את הקריאה מפי השליח ציבור. וכן אדם שדיבר בשעת מקרא מגילה ולא שמע כמה תיבות, צריך לחזור ולקרוא את המילים שלא שמע מתוך מגילה כשרה או מתוך חומש¹⁴.

הקורא את המגילה למפרע, לא יצא ידי חובתו. ולכן אם דיילג פסוק אחד ונזכר אחר כמה פסוקים, אם חזר וקרא את הפסוק שדיילג וחזר למקום שפסק, לא יצא ידי חובה. אלא עליו לחזור לפסוק שדיילג ולהמשיך משם והלאה על הסדר¹⁵.

הלכות משלוח מנות

מה השיעור של משלוח מנות? והאם גם משקה יכול להיחשב כמנה, מתוך שתי המנות שיש לשלוח לאדם אחד?

נאמר במגילה "לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו" ודרשו חז"ל שתי מנות לאיש אחד. ואין יוצאים ידי חובה אלא בשני מיני מאכל שונים, מעיקר הדין גם משקה נחשב למנה¹⁶. ולכן רשאי לשלוח לחברו מנת מאכל ומנת משקה, או שני סוגי משקאות, אלא שטוב יותר לשלוח שני מיני מאכל.

נכון להיזהר במצוות משלוח מנות שיהיו המנות חשובות כפי ערך הנותן. ואם

יש לי מגילה כשירה, האם לברך ולקרוא בלחש יחד עם הש"ץ, או שעדיף רק לשמוע מהש"ץ ולצאת ידי חובה?

מי שיש בידו מגילה כשרה, ורוצה לברך ברכות המגילה בלחש עם השליח ציבור, וכן לקרוא את המגילה בלחש עם הש"ץ, רשאי לעשות כן, ויזהר להשמיע לאוזנו כשקורא את המגילה בלחש⁸. אולם עדיף יותר שיכווין לצאת ידי חובה בברכות ובקריאת השליח ציבור, משום ש"ברוב עם הדרת מלך"⁹. וכ"ש אלו שאין בידם מגילה כשרה שחייבים לשמוע הברכות והקריאה משליח הציבור ולא יקראו יחד עמו בלחש.

מי שקשה לו להמשיך בצום תענית אסתר עד אחר קריאת המגילה, האם יכול לאכול או לשתות לפני ששמע קריאת המגילה?

אסור לאכול קודם קריאת מגילה, וזמן האיסור הוא מחצי שעה קודם שיגיע זמן קריאת המגילה. ואיסור זה הוא בין בקריאת המגילה של ליל פורים, ובין בקריאת המגילה של יום פורים. גם הנשים אסורות לאכול קודם מקרא מגילה¹⁰.

מכל מקום אדם חלוש שקשה עליו התענית, וכן נשים מקשה להם להתמתן עד קריאת המגילה ביום, רשאים לטעום מעט מיני מאפה עד כ- 54 גרם, וכן פירות או ירקות, ומיני בשר או דגים, ושאר מיני תבשילים שאינם מחמשת מיני דגן אפילו יותר מ- 54 גרם. וכן מותר לשתות קפה או תה אפילו עם תוספת סוכר קודם קריאת מגילה. ומידת חסידות שלא לטעום כלום עד אחר קריאת המגילה¹¹.

מה יעשה אדם שבגלל הרעש לא שמע מילה מסוימת מבעל הקורא, או שאיחר

קריאת מגילה

חייל שנמצא בשמירה, מה הזמן המוקדם או המאוחר ביותר שיוכל לקרוא את המגילה, בלילה וביום?

קריאת המגילה בלילה: לכתחילה יש לקרוא את המגילה מצאת הכוכבים של ליל פורים עד עלות השחר של יום פורים¹, אבל בשעת דחק וסכנה (כגון חיילים במלחמה) מותר לקרוא כבר מפלג המנחה (דהיינו שעה ורבע לפני צאת הכוכבים)². עם ברכותיה.

קריאת המגילה ביום: לכתחילה, יש לקרוא מזריחת השמש (ובדיעבד ואנוס כגון חייל בשעת מלחמה, יכול לקרותה עם ברכותיה כבר מעלות השחר ואילך) של יום פורים עד שקיעת השמש, (ובשעת הדחק אם נזכר לאחר השקיעה בבין השמשות, יכול לקרותה לאחר השקיעה בבין השמשות, ללא ברכה)³.

מי הם החייבים בשמיעת קריאת המגילה?

בקריאת מגילה חייבים האנשים, נשים וגרים, ומחנכים את הקטנים לשמוע מגילה. כאמור נשים חייבות בקריאת המגילה כיון שאף הן היו באותו הנס, לכן נשים שאינם יכולות לבוא לבית הכנסת לשמוע קריאת מגילה מפי שליח הציבור, חייבות לשמוע קריאתה מפי אדם הבקי בקריאת המגילה⁴.

הקורא קריאת מגילה לנשים אלו ברכות מברך?

כאשר האיש קורא לנשים את המגילה, המנהג הרווח שהקורא מברך תחילה עבור כולן⁵, ואם הן עשר, יברך בסוף גם ברכת 'הרב את ריבנו'⁶. ויש נוהגים שאשה אחת תברך עבור כולן. ושני המנהגים כשרים⁷.

1 שו"ע סימן תרפז סעיף א. ובמשנ"ב שם ס"ק א.

2 שו"ע סימן תרצב סעיף ד.

3 שו"ע סימן תרפו סעיף א. ובמשנ"ב שם.

4 משנ"ב שם ס"ק יד.

5 כתב המשנ"ב סימן תרצב ס"ק י: כשהוא מברך לנשים טוב שיברך לשמוע מגילה כי יש פוסקים

12 משנ"ב סימן תרפז ס"ק יט.

6 יש ספק אם נשים מצטרפות לעשרה לעניין ברכת 'הרב את ריבנו' (רמ"א תרצ, יח). וכתבו פר"ח

13 משנ"ב סימן תרצ ס"ק יט.

ופמ"ג, שהספק הוא רק לעניין צירוף לגברים, אבל מניין נשים מברכות. ואף שיש שנהגו לא לברך,

14 משנ"ב שם.

להלכה יש לברך בעשר נשים

15 שו"ע סימן תרצ סעיף ו.

7 הליכות שלמה יט, ג. אולם רבים נוהגים שהמוציא מברך, כמובא במ"ב תקפה, ה, לעניין שופר,

8 שו"ת רב פעלים (חלק ד' או"ח סימן לג בד"ה ועל שאלה הב').
9 ברכות נג, א. ושו"ע סימן רח"צ סעיף יד.
10 הרמ"א סימן תרצב סעיף ד.
11 משנ"ב שם ס"ק יד.
12 משנ"ב סימן תרפז ס"ק יט.
13 משנ"ב סימן תרצ ס"ק יט.
14 משנ"ב שם.
15 שו"ע סימן תרצ סעיף ו.
16 כן מדויק בפסוק שמשקה נחשב למנה, שנאמר (נחמיה ח י'): "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לז". וכן בגמרא (מגילה ז ע"א) מסופר על רבי יהודה נשיאה ששלח לרבי אושעיא ירך של עגל משולש וחבית יין למשלוח מנות. וכ"פ במשנ"ב סימן תרצב ס"ק כ.

ובסימן תרצב, י, לעניין נשים במגילה.

המקבל אדם חשוב, נכון להיזהר שיהיו המנות לפי ערכו¹⁷, כמו כן יש להיזהר שיהיה במשלוח מנות כדי שיעור אכילת סעודה¹⁸.

כתב הרמב"ם ש"כל המרבה לשלוח לרעים הרי זה משובח" (הלכות מגילה ב, טו), אך עם זאת הוא מסייג שהמצווה החשובה יותר היא מתנות לאביונים: "מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו או בשלוח לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים".

האם גם אישה חייבת במצות משלוח מנות?

נשים חייבות במצוות משלוח מנות. אולם מדיני צניעות יש להיזהר שאשה תשלח מנות לחברתה, ולא תשלח משלוח לאיש, כמו כן אין לאיש לשלוח מנות לאישה¹⁹.

האם אפשר לתת משלוח מנות מהלילה, ומה הזמן הנכון לקיים מצוותה?

זמן משלוח מנות הוא ביום בלבד, אחרי מקרא מגילה שקוראים ביום (ולא בלילה). - למתגוררים בעיירות שאינן מוקפות חומה מימות יהושע בן נון: ביום י"ד בלבד. לגרים בעיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון: ביום ט"ו בלבד.

טוב להקדים מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים לסעודת פורים. כל היום כשר למשלוח מנות, מאחר מקרא מגילה עד שקיעת החמה של יום פורים²⁰.

מתנות לאביונים

כמה כסף צריך לתת לאביונים, ולכמה עניים צריך לחלק?

נאמר במגילה "לעשות אותם ימי משתה ושתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לרעהו, ומתנות לאביונים" ודרשו חז"ל שתי מתנות לשני אביונים, מתנה אחת לכל אביון²¹. שיעור המתנה - מעיקר הדין יוצאים ידי חובה בכל סכום שיינתן²². מכל מקום ראוי להחמיר ולתת לאביונים בעין יפה וברוח נדיבה, ולכל הפחות יש לתת סכום שראוי לקנות בו מנה בשוק, כגון פיתה פלאפל וכדו'²³. וצריך לזכור מה שכתב הרמב"ם "מוטב לאדם להרבות

במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו או בשלוח לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים"²⁴.

את מתנות לאביונים ניתן לקיים בכסף, שטרות וכן צ"ק [שאינו למוטב בלבד], כי אפילו אם הבנק סגור בפורים, עדין יכול לקנות בו²⁵.

מתי הזמן הנכון ליתן מתנות לאביונים?

זמן נתינת מתנות לאביונים הוא ביום פורים, ולא בלילה²⁶. ויתנם לאחר קריאת המגילה, כי עיניהם של עניים מייחלות ומצפות למקרא המגילה, ומחיבת הנס הלב פתוח לתת להם בעין יפה²⁷. אם נתן מתנות לאביונים בליל פורים, יחזור וייתן ביום פורים. אולם אם נתן בלילה והתנה אם העני שלא יזכה בכסף ולא ישתמש בו עד ליום פורים בבוקר, יצא ידי חובה²⁸.

מי הם החייבים במצוות מתנות לאביונים?

גם הנשים²⁹ וכל בני הבית הגדולים מגיל מצוות ומעלה, חייבים במתנות לאביונים. על כן ישימו לב שכל בני המשפחה יתנו מתנות לאביונים בו ביום. טוב שגם הילדים הקטנים שהגיעו לגיל חינוך [חמש או שש ומעלה, כל ילד לפי הבנתו], יתנו מתנות לאביונים³⁰. ראש המשפחה רשאי ליתן מתנות לאביונים עבור אשתו וילדיו, ואין חיוב שהם יתנו בעצמם³¹.

סעודת פורים

האם חובה לאכול בשר ולחם בסעודת פורים?

נאמר במגילה "לעשות אותו ימי משתה ושמחה", כיון ש"אין שמחה אלא בבשר ויין", מצווה³² לאכול בשר בהמה (ולפחות בשר עוף). וכמו שכתב הרמב"ם כיצד צריכה להראות סעודת פורים: "כיצד חובת סעודה זו, שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו"³³. וכן מצווה לאכול לחם בסעודת פורים. מכל מקום, אין זה חובה גמורה³⁴, ולכן אם אכילת דברים אלו קשה לו או תזיק לו, יערוך את הסעודה בדברים הנאותים לו לפי טבעו³⁵.

האם יוצאים ידי חובת סעודת פורים

בסעודה הנערכת בליל פורים?

מאחר ונאמר "ימי משתה ושמחה" מכאן שהסעודה צריכה להיות דווקא ביום (ימי משתה) ואם עשה אותה בלילה לא יצא ידי חובה³⁶. הגם שיעקר הסעודה זמנה ביום, מכל מקום גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה³⁷.

מתי הזמן הראוי לערוך את סעודת פורים?

זמן עריכת סעודת פורים היא ביום, מאחר ונאמר "ימי משתה ושמחה" מכאן שהסעודה צריכה להיות דווקא ביום. יש הנהגים לאכול סעודת פורים כבר בבוקר מיד לאחר התפילה וקריאת המגילה, ויש נוהגים לאוכלה דווקא אחר הצהריים המוקדמות, אחרי שהתפללו תפילת מנחה גדולה, כדי שלא יתפללו תפילת מנחה בשכרות³⁸.

האם נשים חייבות בסעודת פורים?

נשים חייבות בסעודת פורים כשם שהן חייבות בכל מצות הפורים מאחר וגם הן היו באותו הנס, ובמיוחד שהנס בפורים נעשה ע"י אשה. מכל מקום אינם חייבות לשתות יין ולהשתכר³⁹.

האם יש עניין בשתיית יין דווקא, או שאפשר גם שאר משקאות חריפים?

נאמר בגמרא "חייב איניש לביסומי בפוריא עד דלא ידע וכו'", נחלקו האחרונים האם אפשר לקיים את מצוות השכרות בפורים גם בשאר משקאות משכרים, או שחייב יין דווקא. לכתחילה עדיף לשתות בסעודת פורים דווקא יין, אך מי שהדבר קשה לו יכול לקיים את מצוות השתייה גם בשתיית משקאות משכרים אחרים. ומכל מקום, ראוי לשתות לכל הפחות מעט יין⁴⁰.

מי ששכח להזכיר על הנסים בברכת המזון האם חוזר או לא?

מי ששכח על הנסים בברכת המזון - אם נזכר לפני החתימה "ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון", יחזור ויאמר על הנסים (כדין מי ששכח לומר על הנסים בחנוכה⁴¹). אך אם אמר את שם ה' שבסיום הברכה - אינו חוזר, כיוון שספק ברכות להקל. וכשמגיע ל"הרחמן" יאמר: "הרחמן הוא יעשה לנו נסים" וכו'⁴².

33 הרמב"ם הלכות מגילה פרק ב, הלכה טו.

34 ברכי יוסף סימן תרצ"א ס"ק א וס"ק ג.

35 עפ"י המג"א שם.

36 שו"ע סימן תרצה סעיף א.

37 רמ"א שם.

38 רמ"א שם סעיף ב.

39 שו"ת שבט הלוי (ח"י סימן יח אות ב).

40 הדעות שצריך לשתות דווקא יין, כיוון שרק באופן זה יש זיכרון למשתאות היין שבמגילה.

41 הרב צבי פסח פרינק (מקראי קודש פורים, מד), וכן כתבו שו"ת התעוררות תשובה (ג, תצא אות ב)

ושו"ת משנה הלכות (ה, פג), הדעות שאפשר גם בשאר משקאות חריפים: האדמו"ר ממזקאטש

(נימוקי אורח חיים תרצה, ס"ק ד סוף ד"ה ונחזי) ושו"ת להורות נתן (ט, כב). ייתכן שכך יש לדייק

מלשון הטור (תרצה), שכתב שהחובה היא "שישתכר", מבלי להזכיר שתיית יין. ומכל מקום, ראוי

לשתות לכל הפחות מעט יין (ארחות רבנו ג, צב).

41 שולחן ערוך סימן תרפ"ב, א.

42 משנה ברורה תרצה, ס"ק טו; שער הציון ס"ק טז-יז.

17 ביאור הלכה סימן תרצ"ד ד"ה חייב.

18 ברכי יוסף סימן תרצה ס"ק ד.

19 רמ"א סימן תרצה סעיף ד.

20 רמ"א שם.

21 שו"ע סימן תרצה סעיף א.

22 שיבולי הלקט (סימן רב).

23 מחזיק ברכה סימן תרמד ס"ק ב.

24 רמב"ם הלכות מגילה ב, טו.

25 משנה הלכות ח"ו סימן קכב.

26 מג"א סימן תרצה ס"ק יג.

27 שער הכוונות. קט, עמוד ג.

28 אשל אברהם מבוטשאטש (סימן תרצד).

29 רמ"א סימן תרצה סעיף ד.

30 ערוך השולחן תרצה סעיף ב.

31 משנ"ב סימן תרצה ס"ק כה.

32 מגן אברהם סימן תרצ"ו, ס"ק טו.